

Väliraportointi 2/2017

Tulevaisuuden maakuntapalvelut/ lomitus-alatyöryhmä

Lomituspalvelut on yksi hyvin tärkeä osa tulevaa maakuntamallia. Maatalouden säilyminen Keski-Suomessa edellyttää tuotannon kannattavuutta mutta mikä tärkeintä, myös niitä tekijöitä jotka mahdollistavat maatalousyrittäjien työssä jaksamisen. Suomalainen maatalouslomitusjärjestelmä on maailman laajuisestikin tarkasteltuna ainutlaatuisen hyvä ja toimiva. Olisi hyvin valitettavaa, jos tällainen vuosien työllä saavutettu etu heikentyisi tulevan maakuntaudistuksen myötä.

Toimivan ja kilpailukykyisen Keski-Suomen yksi suurimmista vahvuuksista on omavarainen ja tuottava kotieläintuotanto joka on myös maakunnan suuri työllistäjä. Tuotantomuoto on sekä fyysisesti että henkisesti haasteellinen, yhä kiristyvässä kilpailutilanteessa. Maataloustuotantoa ohjataan hyvin tiukan EU-lainsäädännön kautta, joka aiheuttaa yrittäjille aiempaa suurempaa henkistä kuormitusta. Kannattavuuden kiristyessä kotieläintilojen koot ovat kasvaneet viimeisen 20-vuoden aikana huomattavasti. Tilat eivät ole enää välttämättä entisenlaisia perheviljelmiä, vaan suuria tehokkaita tuotantoyksiköitä, joiden toiminta vaatii hyvin laajaa ammattitaitoa.

Maatalousyrittäjien työn sitovuuden ja vaativuuden myötä on kasvanut myös heidän lomien tärkeys entisestään. Yleinen jaksaminen on taattava lomituspalveluiden kautta. Ammattitaitoiset maatalouslomittajat ovat toimivan kotieläintuotannon ehdoton edellytys Keski-Suomen maakunnassa jatkossakin. Lomituspalvelut nähdään mielellään maaseutupalveluiden kanssa, hyvin tiiviissä yhteistyössä, toimivana tahona tulevassa maakuntamallissa. Tällä hetkellä maakunnassa olevat neljä YTA-aluetta voisivat olla myös lomituspalvelujen tulevaisuutta.

1. Palvelulupaus

Lomituspalveluiden tavoite on mahdollistaa kotieläintuotantoa tai turkistarhausta harjoittaville yrittäjille lakisääteiset lomituspalvelut. Palveluja voivat käyttää pakollisesti MYEL-vakuutetut maatalousyrittäjät, joilla on eläimiä ja jotka itse osallistuvat säännöllisesti omalla tehtäväosuudellaan kotieläinten hoitotyöhön. Turkistuottajan lomitusetuudet koskevat yrittäjiä joita verotetaan EVL:n mukaan ja heillä on YEL:n mukainen pakollinen vakuutus.

Palvelupauksen tärkein ajatus on tuottaa niitä palveluja mitä asiakas tarvitsee.

Lomituspalvelu 2017, kotieläintilat;

- Vuosiloma (26 pvä/ vuosi/ hlö) on tarkoitettu päätoimisille yrittäjille, maksuton
- Sijaisapua myönnetään, kun maatalousyrityksen töistä säännöllisesti huolehtinut yrittäjä ei tilapäisesti pysty huolehtimaan tilan päivittäisistä kotieläinten hoitotöistä (esim. sairausloma, äitiysloma), peritään maksu
- Tuettu maksullinen lomitus, yrittäjät voivat saada 120 h/ vuosi, maksun suuruus 12,00 €/h. Tilan kotikunta voi tukea lomitusta päättämälläan summalla €/ vuosi.
- Täysin maksullinen lomitus, yrittäjä maksaa lomapäivistä 35,41 €/h

Lomituspalvelu 2017, turkistuottajat;

- Vuosiloma (18 pvä/ vuosi/ hlö)
- Lisävapaa 120 h/ vuosi

Lomituspalvelujen alueellinen kattavuus on hyvin tärkeätä maakunnassa, jossa kotieläintilat ovat sijoittuneet voimakkaimmin pohjoiseen Keski-Suomeen ja ovat hyvin hajallaan. Oikea aikainen, tasapuolinen ja laadukas asiakaspalvelu on tärkeätä, samoin kuin saatavuus (7pvä/ 24 h). Lomituspalvelujen tulee olla ammattitaitoista ja luotettavaa. Osa lomittajista voinee toimia yrittäjänä ostopalvelu-periaatteella mutta ”ulkoistaminen” ei ole kattavaa eikä mahdollista koko maakunnan alueella, se on yksi vaihtoehto.

Lomitushallinnon osalta on tärkeätä, että työvälineet ovat ajanmukaiset ja toimivat esim. Lomitusnetti. Paikallis- ja asiantuntemus ovat hyvin tärkeitä. Lainsäädäntö ja toimintamallit tulisi olla selkeitä ja nykyistä yksinkertaisempia. Turkistuottajien lomituspalvelut tulisi keskittää niihin maakuntiin (1-3) joissa tuotantoa on eniten, Keski-Suomessa on hyvin vähän turkistuotantoa. Kaikeeseen lomituspalvelujen tulisi toimia niin, että ne osaltaan mahdollistavat tuottajien työssä jaksamisen sekä ruoantuotannon Suomessa, unohtamatta eläinten hyvinvointia.

2. Asiakkaat

Lomituspalvelun asiakkaat, asiakasryhmät sekä asiakasmäärät nähdään tulevaisuudessa seuraavasti;

Kotieläintilojen määrä tulee vähenemään, kun taas yksikkökoko kasvaa. Alueellisesti tilojen määrä vähenee nopeimmin alueilla, joissa on vaihtoehtoisia työpaikkoja ja tilojen koko on pieni. Maakunnan kasvukeskuksia ovat Jämsän, Äänekosken sekä Jyväskylän alueet, joissa maatalouslomituksen tarve tulee varmaan eniten vähentymään. Entistä isommilla ja teknistyneimmillä tiloilla vaaditaan nykyistä parempaa ja monipuolisempaa ammattitaitoa. Tulevaisuudessakin lomittajien tulee saada monipuolista ohjausta ja koulutusta oman ammattitaidon säilyttämiseksi.

Sivutoimiset ja yksin yrittävät viljelijät muodostavat oman erityishaasteita kohtaavan ryhmän. Työturvallisuudesta huolehtiminen, henkinen sekä fyysinen jaksaminen ja ammattitaidon säilyttäminen voivat olla joissain tapauksissa näissä ryhmissä vaikeasti toteutettavissa. Haasteena voidaan mahdollisesti nähdä myös nuorten yrittäjien lisääntyvät vaatimukset oikeuksistaan ja lomien ehdottomuuksista. Ammattikunnan pienentyessä lomamäärää verrataan entistä herkemmin muihin palkkatyöläisiin, mikä saattaa aiheuttaa lomapäivien vaatimuksiin entistä suurempaa ehdottomuutta.

Tilojen eläinmäärän kasvun myötä tulee entisestään lisääntymään myös erilaiset maatilojen yritysmuodot mm. maatilayhtymät ja osakeyhtiöt. Yritysmuodon muuttuessa voi tulla entistä haasteellisemmaksi määrittää mm. lomansaajien työaika ja vieraan työvoiman osuus päivittäisistä karjaloustöistä. Muutokset vaikuttavat myös asiakassuhteisiin siten, että lomittajat ovat entistä enemmän tekemisissä erilaisten sidosryhmien kanssa esim. koneiden huoltofirmat ja eläinlääkärit sekä seminologit.

Lomaan oikeutettujen maatalousyritysten tärkeimmät palvelukanavat ovat henkilökohtaisten kontaktien lisäksi, puhelin sekä sähköiset yhteydet. Tulevaisuudessa sähköisten palvelukanavien osuus tulee lisääntymään mm. sosiaalinen media. Tärkeätä on huomioida oikea viestintäkanava asian ja asiayhteyden mukaan (viranomaisviestintä / sosiaalinen media). Halpa ja nopea viestintä esim. sähköposti ei ole välttämättä aina luotettavin ja riittävän kattava. Yrittäjistä yhä edelleen noin neljännes ei käytä esim. sähköpostia luotettavasti. Syy tilanteeseen; heillä ei ole liittymää, he eivät pidä sen käyttöä tarpeellisena tai käyttävät satunnaisesti. Tulevaisuudessa, yrittäjien nuorentuessa, tilanteeseen tulee todennäköisesti muutos myönteisempään suuntaan.

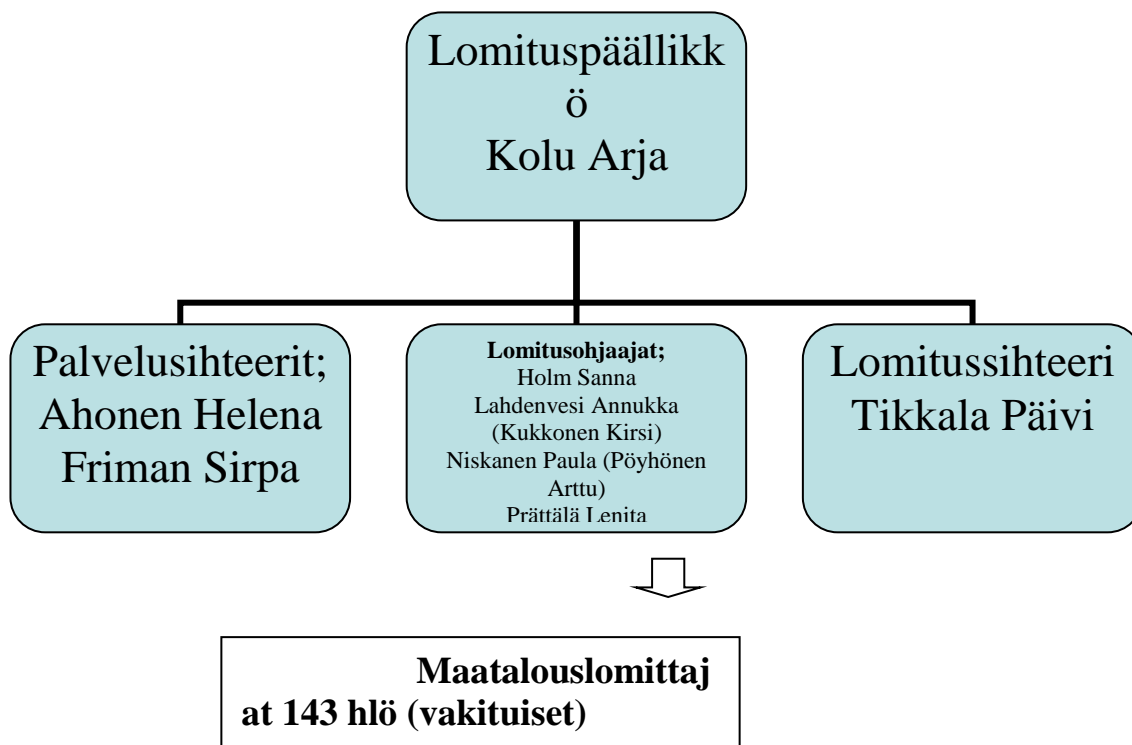

Asiakasverkoston harventuessa ja tilojen ollessa entistä enemmän hajallaan, korostuu digitaalisten yhteyksien tärkeys. Samanaikaisesti asioiden hoitamisen kulttuuri on muuttunut niin, että lomatoimistossa käynti on harvinaisempaa. Asiakaspalvelu muuttuu yhä enemmän sähköiseen muotoon. Uudessa maakuntamallissa nähdään mielellään tilanne, että ne toimistot jotka maakuntaan jäävät palvelevat yrittäjiä mahdollisimman monipuolisesti.

3. Henkilöstö ja muut resurssit

Keski-Suomen alueen lomituspalveluita hoitaa tällä hetkellä pääsääntöisesti Keuruun paikallisyksikkö johon kuuluvat maakunnan kaikki kunnat paitsi Toivakka, Luhanka, Joutsa ja Kuhmoinen. Sysmän paikallisyksikkö hoitaa edellä mainittuja maakunnan neljää eteläistä kuntaa joissa toimii 25 maatalouslomittajaa sekä 2 hallintohenkilöä. Keski-Suomen kuntien lisäksi Keuruu hoitaa myös Mänttä-Vilppulaa joka kuuluu Pirkanmaan maakuntaan.

Keuruun paikallisyksikön organisaatiokaavio 1.1.2017 alkaen;

Lomituspalvelujen resursseissa on tärkeätä hyvin ammattitaitoinen ja asiakaslähtöinen osaaminen, jota tulee pitää yllä monipuolisella koulutuksella. Työvoiman saatavuus on myös oleellista, eli tulee huomioida ne tekijät, joilla henkilöstön riittävyys turvataan esim. kilpailukykyinen palkkaus ja vähennettävä osa-aikaista työtä. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden

osuus työvoimasta on myös osa tulevaisuutta enenevässä määrin, heidän kohdallaan on niin ikään tärkeitä koulutus ja kielitaito. Yhä isompien ja teknisempien yritysten myötä korostuu entisestään ammattitaidon lisäksi myös vahinkojen korvausriski ja mahdolliset poikkeustilanteet.

Hallintohenkilökunnan riittävyys on jatkossa myös erittäin tärkeitä. Vuoden 2017 alussa tapahtuneen paikallisyksiköiden yhdistymisen seurauksena hallintohenkilökuntaa on aiemman 11,8 henkilön sijaan 9,8 henkilöä joista yksi on ainakin v. 2017 opintovapaalla. Henkilöstömäärä on työtehtäviin nähden tällä hetkellä vähäinen. Hallintohenkilöstön vähentämistarvetta ei nähdäksemme ole maakuntaan siirtymisen myötä. Hallinnon työmäärään vaikuttavat maatalousyrittäjien ja lomittajien määrän lisäksi myös lainsäädäntö, jonka vakautta on vaikea arvioida. Maakuntaudistuksen myötä voidaan tietysti tarkastella hallintohenkilöstön riittävyyttä tehtäviin nähden, eli onko lisäyksen tarvetta?

Resursseihin vaikuttavat osaltaan myös IT-ohjelmien toimivuus, automatiikka sekä tautitilanteet ja -vaarat. Mahdollinen mielipideilmaston muutos voi myös aika-ajoin aiheuttaa lisätyötä esim. erilaisten eläinaktivistien toiminta. Toimitiloja suunniteltaessa on huomioitava käytännöllisyys ja riittävä palvelupiste-verkosto. Tärkeitä on myös huomioida arkistointi, missä on keskusarkistot?

4. Palveluiden järjestäminen ja tuottaminen

Palvelulupauksen kannalta tärkeätä on, että yrittäjien lakisääteinen lomaoikeus säilyy ja maakunnalla on palvelun järjestämis- ja tuottamisvastuu jatkossakin. Lomituspalveluiden turvaamisen kannalta on oleellista, että lomittajilla on jatkossakin kilpailukykyiset palkat. Riittävä koulutettujen ja ammattitaitoisten lomittajien määrä on edellytys hyvälle palvelulle. Yksi varteenotettava koulutusmuoto on oppisopimuskoulutus. Tulevaisuudessa entistä isommat ja teknisemmät navetat vaativat erityisosaamista, jota ei välttämättä paikalliset luonnonvaraoppilaitokset pysty tarjoamaan. Jatkossa osa lomituspalvelujen tuottajista toimii itsenäisinä yrittäjinä, jolloin erityisosaaminen (esim. kirjanpito) mahdollisesti korostuu. Yrittäjien osuutta ei kuitenkaan tule arvioida liian suureksi, vastaisuudessa ehkä n. 10-20 % lomittajista. Yrittäminen vaatii rohkeutta ja riskien ottoa, johon kaikki eivät tunne olevansa valmiita.

Lomahallinnon tehtävät kuuluvat merkittävän julkisen vallan käytön piiriin eli lainsäädännön tulkitseminen ja noudattaminen on toiminnan perusta. Lakien ja asetusten toivottaisiin jatkossa olevan selkeämpiä ja helpommin käytäntöön sovellettavia. Julkisen vallan viranhaltijoiden tehtäviä ei voi siirtää yrityksille, eli ne säilyvät maakunnan tehtävinä. Lomituksen oheispalveluja kuten esim. koulutusta voidaan ostaa sekä hyödyntää erilaisia kehittämishankkeita. Palvelutuotannon kannalta mahdollisia yhteistyötahoja ovat lomittajayrittäjät, lomitusta tarjoavat yritykset, oppilaitokset sekä neuvonta- ja tuottajajärjestöt.

Maakuntien keskinäinen yhteistyö nähdään jatkossa hyvin tärkeänä ja se korostuu ennen kaikkea maakunnan reuna-alueilla. Yhteistyötä tulee tehdä, sekä lomittajien, että hallinnon välillä erinäisenä "virka-apuna" ja ostopalvelujen muodossa. Turkistarhaus on osa lomituspalvelua, mutta hyvin pieni osa Keski-Suomessa. Turkistarhaukseen liittyvän hallinnon voisi keskittää esim. kahteen sellaiseen maakuntaan, jossa tuotantoa on eniten ja poistaa se muilta maakunnilta. Tarhauksen kannalta tärkeät maakunnat ovat Etelä- ja Keski-Pohjanmaa.

Tiivistetysti; lomituspalveluja tulisi järjestää ja tuottaa tulevassa maakunnassa niin, että säilytettäisiin nykyisen kaltainen "kunnallinen" palvelu ja sen lisäksi myös itsejärjestetty- ja ostopalvelulomitus. Muutokset tulee tehdä hyvissä ajoin, vuoden 2018 loppuun mennessä.

5. Vaikuttavuus

Lomituspalveluiden yhteiskunnalliset tavoitteet saavuttaaksemme on tärkeätä säilyttää elinvoimainen maaseutu jatkossakin. Lomituspalveluiden saatavuuden säilyttäminen ja mahdollinen palvelutason parantaminen on näin ollen tärkeätä uudessa maakuntamallissa. Byrokratian vähentämiseen ja toiminnan selkeyttämiseen pitäisi myös kiinnittää huomiota entistä enemmän. Palveluntarjoajien ja valinnanvapauden laajentaminen, koskien esim. perheenjäseniä, nähdään myös osana tulevaisuutta.

Asiakkaille (maatalousyrittäjät) tärkeitä tavoitteita ovat; Palvelua saisi ammattitaitoisilta ja luotettavilta tahoilta ja toiminta olisi pitkäjänteistä. Toivotaan, että palvelupisteistä saisi mahdollisimman monipuolista palvelua eli toimintojen keskittäminen nähdään osaksi tulevaisuutta. "Rajapintojen" entistä tiiviimpi yhteistyö on tärkeätä. Alatyöryhmä jakoa mukaellen tällaisia "rajapinta"-tehtäviä hoitaa ainakin; lomitus, maaseutupalvelut, maaseudun kehittäminen sekä eläinlääkintä.

Hyvin toimivana palvelumallina lomitus-alatyöryhmässä nähdään se, että nykyisillä YTA-alueilla (kunnilla) olisi jatkossa yksittäiset palvelupisteet joista saisi kaikkia edellä mainittuja palveluja. Etuna on, että henkilökunta voisi antaa toisilleen ammatillista tukea, yhteisten asioiden hoito olisi

helpompaa ja yhteistyö sujuvampaa. Asiakkaita ajatellen on myös mielekkäämpää, että he voivat samasta pisteestä hoitaa useampia asioita esim. lomitus ja maataloustukiasiat. YTA-alueiden toimipisteet kattavat tällä hetkellä maakunnan maantieteellisesti hyvin tasaisesti, mikä on myös tärkeätä (Pihtipudas, Keuruu, Saarijärvi, Laukaa). Kotieläintuotannon määrää tarkasteltaessa Keski-Suomen kolme suurinta kuntaa ovat;

1. Pihtipudas
2. Saarijärvi
3. Hankasalmi

Lomituspalveluissa vaikuttavuutta voidaan mitata mm. seuraavilla mittareilla; pidetyt lomapäivät/vuosi, asiakastyytyväisyys-kyselyt sekä lomittajien sairaspäivien määrä.

6. Talous

Lomituspalveluiden kustannukset muodostuvat lähinnä lomittajien ja lomahallinnon palkkauskuluista, ostopalvelulomituksista, itse järjestetyn lomituksen korvauksista sekä toimitilojen kustannuksista. Hallinnon pääpaikka sijaitsee Keuruun kaupungintalolla ja etätyöpisteet muilla paikkakunnilla niin, että osasta Keuruun kaupunki maksaa vuokraa.

Keuruun paikallisyksikön toimitilat ovat tällä hetkellä seuraavat;

<u>Paikka</u>	<u>Käyttö</u>
Karstulan kunnanvirasto 1 huone (palkanlaskijalla)	
Aloha Tietotalo Oy, Karstula	2 huonetta (lomitusohjaajat)
Hankasalmen kunnanvirasto	2 huonetta (lomitusohjaajat)
Petäjaveden kunnanvirasto	1 huone (lomitusohjaaja)
Korpilahti-talo	1 huone (lomitusohjaaja)
Pihtiputaan kunnanvirasto	tarvittaessa
Saarijärven kaupungintalo	tarvittaessa

Sysmän paikallisyksikön toimitila;

<u>Paikka</u>	<u>Käyttö</u>
Joutsan kunnanvirasto	1 huone

Kustannuksia aiheuttavat myös km-korvaukset, puhelimet, IT-laitteet, kalusteet, työterveyshuolto. Lomittajien työasut sekä koulutukset muodostavat myös osaltaan kustannuksia.

Tulevaisuudessa talouden pelivaraa pystytään muodostamaan olemassa olevaan tilanteeseen nähden seuraavilla toimilla;

- Toimitilojen yhdistäminen nykyisten maataloustoimistojen kanssa niin, että olisi mahdollisesti yksi laaja-alaisesti palveleva toimisto jokaisella YTA-alueella. Työ tehostuisi, tiedonkulku paranisi ja turhat päällekkäisyydet poistuisivat
- Entistä paremmin ja tehokkaammin toimivat tietojärjestelmät, laitteet ja työkalut
- Selkeämpi lainsäädäntö
- Osa lomittajista voi siirtyä itsenäisiksi lomituspalveluyrittäjäksi
- Riittävä työntekijämäärä takaa työssä jaksamisen sekä viihtymisen ja sitä kautta vähentää sairauspoissaolojen määrää

7. Riskit

Suurimpana palvelulupauksen toteutumisen riskinä voidaan pitää rahoituksen riittämättömyyttä sekä lainsäädännön radikaaleja muutoksia epäedullisemmaksi. Maatalouslomittajien työn haittapuolina saatetaan pitää osa-aikaisuutta, kaksiosaista työpäivää sekä heikkoa palkkausta ja arvostusta. Työ ei myöskään välttämättä ole nuorten suosiossa, vaan monet muut toimialat kilpailevat samasta työvoimasta esim. terveydenhoito ja rakennusala. Ammattitaitoisen työvoiman saanti, suhteessa palkkaukseen, saattaa olla tulevaisuudessa entistä suurempi haaste. Vaatimattomalla ammattitaidolla suoritettu työ ei taas vastaa asiakkaiden tarpeita ja pahimmillaan johtaa kotieläintilojen vähenemiseen. Taloudelliset tekijät voivat johtaa myös hallintohenkilöstön säästöihin, mikä väjäämättä vaikuttaa koko lomituspalvelujen toimivuuteen heikentävästi.

Kehityksestä jälkeen jääneet tietojärjestelmät ja niiden toimimattomuus aiheuttavat lisätyötä ja kasvattavat virheiden mahdollisuutta. Melan hallinnoimassa lomitusnetissä on nykyisellään kehitettäviä osioita. Kuka kehitystyötä tekee niin, että ohjelma toimii tarkoitustaan vastaavalla tavalla 1.1.2019 alkaen? Mikä on Melan rooli ja tehtävät maakuntaudistukseen mentäessä? Lomituspalvelujen paikallisyksiköt ovat tulevassa maakuntamallissa suuria ja hallintohenkilöstömäärä suhteessa vähäinen. Tilanteessa, että lomitusnetti ei toimisi, jopa lomittajien työlistojen laatiminen olisi hyvin vaikeata ja työlästä.

Tulevaisuuden riskitekijänä voidaan pitää myös maatilaverkoston harvenemista jonka johdosta kulut yksikköä kohti mahdollisesti kasvavat. Lomittajien työmatkojen määrät lisääntyvät, kun matkat pitenevät. Maakunnassa saattaa olla alueita, missä ei lomittajia asu lainkaan mutta siellä on lomitettavia tiloja. Lomitustarpeen täyttäminen saattaa vaikeutua huonon lomittaja saatavuuden vuoksi.

Uudet, ehkä haaveissakin olevat mahdollisuudet, joita muutoksen toivotaan tarjoavan;

- Toiminnallinen yhteistyö ja tiedonkulku paranevat sekä asiakkaiden, että muiden samaa toimialaa palvelevien viranomaisten kanssa
- Asiakkaat saavat tasa-arvoisempaa ja yhtenäisempää palvelua
- Yhteistyö muiden maakuntien kanssa olisi toimivaa ja rakentavaa